

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CXLVIII. De singulis partibus temperantiæ in speciali. Et primo de
verecundia, quę est quasi pars integralis temperantię.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

te mouetur contra bonum rationis sic in naturalibus contingit monitum fieri. Sed quia doctrina moralis de his est quae sunt in pluribus & continentia ac incōtinētia, temperantia, & mansuetudo. & vniuersaliter virtutes secundum ea quae ut in pluribus inueniuntur, pensantur, ideo de possibili morali loquendo, dicendum est quod non potest insurgere apud temperantiam & mansuetudinem motus passionis commouentis volentem, qui pertinet ad continentiam, vel incontinentiam.

In corp. ar.

ponitur pars iustitiae, sed temperantia. Ad III. dicendum, quod Tullius sub modestia comprehendit omnia illa quae pertinent ad moderationem corporaliū motuū, & exteriorū reū, & est moderatio ipsi, quae diximus ad humilitatem pertinere.

QVAESTIO CXLIII.

De partibus temperantiae in speciali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de partibus temperantiae in speciali. Et primo, de partibus quasi integralibus, quae sunt verecundia, & honestas.

CIRCA verecundiam autem quaeruntur quatuor.

- ¶ Primo, Vtrum verecundia sit virtus.
- ¶ Secundo, De quibus sit verecundia.
- ¶ Tertio, A quibus homo verecundatur.
- ¶ Quarto, Quorum sit verecundari.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum verecundia sit virtus.

1. diff. 23. q. 2. ad 2. Et 4. diff. 14. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 5. Et verus 26. art. 6. ad 15. Et 4. Ethic. 17. pri. Li. 2. c. 6. cōmo 5. Lib. 2. ca. 7.

AD PRIMUM sic proceditur. Vt quod verecundia sit virtus. Esse enim in medio secundum determinationem rationis, est proprium virtutis, ut patet ex definitione virtutis, quae ponitur in 2. Ethic. sed verecundia consistit in tali medio, ut patet per Philo. ibidem. ergo verecundia est virtus.

¶ Super Quaestio centesima quadragesima quarte articulum primum.

IN ART. I. quaest. 144. dubium occurrit ad hominem circa rationem: Quare verecundia non sit virtus: quoniam si ratio allata in licera valet, sequitur quod poenitentia non erit virtus: quoniam sicut non conuenit viro prodito virtute committere, aut timere turpe, & exprobrabile, ita non conuenit eidem committere crimen, quod est materia poenitentiae. Et si commississe peccatum sufficit ad virtutem poenitentiae, sufficere quoque debet commississe turpe ad virtutem verecundiae.

¶ Ad hoc respondet author inferius in quaestio. 185. tertiae partis, vbi dicit non esse eandem rationem de poenitentia, & verecundia, quia verecundia respicit turpe non solum vt praeteritum, sed vt praesens: poenitentia au-

Lib. 4. c. vlt. to 5. Dama. lib. 2. c. 15. Lib. 1. in ca. de temperantia. Amb. lib. 1. e. 42. paulo a prin. 10. 5.

¶ 2. Prat. Omne laudabile vel est virtus, vel ad virtutem pertinet: sed verecundia est quoddam laudabile, non est autem pars alicuius virtutis. Non enim est pars prudentiae, quia non est in ratione, sed in appetitu: neque etiam est pars iustitiae, quia verecundia passio non quando importat, iustitia autem non est circa passiones: similiter non est pars fortitudinis, quia ad fortitudinem pertinet persistere & aggredi, ad verecundiam autem refugere aliquid. Neque est pars temperantiae, quia temperantia est circa concupiscentias, verecundia autem est timor quidam, ut patet per Philo. in 4. Ethic. & per Damasc. in 2. lib. Relinquitur ergo quod verecundia sit virtus.

¶ 3. Prat. Honestum cum virtute conuertitur, ut patet per Tullium in 1. de Offic. sed verecundia est quaedam pars honestatis. dicit enim Ambrosius in 1. de offic. quod verecundia est socia, ac familiaris mentis placiditati, proteruitiam fugitans, ab omni luxu aliena, sobrietate diligit, & honestatem fouet, & decorem requirit. Ergo verecundia est virtus.

¶ 4. Prat. Omne vitium opponitur alicui virtuti: sed quaedam vitia

opponuntur verecundiae, & inordinatus timor. ergo verecundia est virtus. ¶ 5. Prat. Ex actibus similes habitus generant, ut dicitur in 1. 2. Ethic. verecundia importat actus laudabiles. ergo ex multis habitibus laudabilium operum est virtus, ut patet per Philo. in 1. Ethic. ergo verecundia est virtus. Sed contra est, quod Philo. dicit in 2. & 4. Ethic. verecundiam non esse virtutem.

RESPON. Dicendum, quod virtus dupliciter accipitur, proprie. Licet cōiter. Proprie quidem virtus perfectio quaedam est, ut dicitur in 7. Plat. & ideo oportet illud quod repugnat perfectioni, et si sit bonum, debeat ratione virtutis: verecundia autem repugnat perfectioni. est enim timor alicuius turpis, quod licet exprobrabile. Vnde Damasc. dicit quod verecundia est timor de turpi actu. Sicut autem spes est de bono possibili & arduo, ita est timor de malo possibili & arduo, ut in praehabitu est, cum de passionibus ageret. Ille autem qui est perfectus in habitu virtutis, non apprehendit aliquid exprobrabile, & turpe ad faciendum, ut possibile est, & diuini. difficile ad vitandum. Ergo ad actum facit aliquid turpe, unde opprobrium timeat. Vnde verecundia, proprie loquendo, non est virtus: debeat enim a perfectione virtutis. Cōiter autem dicitur virtus, quod est bonum & laudabile in maioribus actibus, vel passionibus. Et hoc quandoque verecundia dicitur virtus, cum sit quaedam laudabilis passio.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod esse in medio non sufficit ad rationem virtutis, quamuis sit particula posita in virtutis definitione: sed requirit ulterius, quod sit habitus electus, id est electio, ne operas. Verecundia autem nominat habitum, sed passio, neque motus eius est electio, ne, sed ex impetu quodam passionis: unde deficit a ratione virtutis.

AD II. dicendum, quod sicut dicitur in 1. de Offic. dicitur, quod verecundia est timor turpitudinis, & exprobrationis. Dicitur autem supra, quod vitium est turpissimum & maxime exprobrabile: & ideo verecundia proprie pertinet ad temperantiam, quae aliquid aliud virtutis rationem mouet, quod est turpe non autem in seipsum. Scdm tñ quod vitia alijs virtutibus exprobrabilia, vt est verecundia, remouendo ea quae sunt habitus, ita quod pertingat ad partem

est, verecundia est timor turpitudinis, & exprobrationis. Dicitur autem supra, quod vitium est turpissimum & maxime exprobrabile: & ideo verecundia proprie pertinet ad temperantiam, quae aliquid aliud virtutis rationem mouet, quod est turpe non autem in seipsum. Scdm tñ quod vitia alijs virtutibus exprobrabilia, vt est verecundia, remouendo ea quae sunt habitus, ita quod pertingat ad partem

AD QVARTVM dicendum, qd quilibet defectus causat uirtutem, non autem quodlibet bonum sufficit ad rationem uirtutis: & ideo non oportet quod omne illud, cui directe opponitur uirtutum, sit uirtus: quamuis omnium uirtutum opponatur alicui uirtuti secundum suam originem. Et sic in uerecundia in quantum prouenit ex nimio amore turpitudinum, opponitur temperantiae.

AD QVINTVM dicendum, qd ex multotiens uerecundari causatur habitus uirtutis acquisita, per quam aliquis turpia uitet, de quibus est uerecundia: non autem ut aliquis ulterius uerecundetur. Sed ex illo habitu uirtutis acquisita sic se habet aliquis, qd magis uerecundaretur, si materia uerecundiae adesset.

ARTICVLVS II.

Utrum uerecundia sit de turpi actu.

AD SECVDVM sic proceditur. Videtur, quod uerecundia non sit de turpi actu. Dicit enim Philosophus in 4. Ethic. quod uerecundia est timor ingloriationis: sed quadoque illi qui nil turpe operantur, ingloriatione sustinent, secundum illud Psal. 68. Propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam. ergo uerecundia non est proprie de turpi actu.

¶ 2. Præ. Illa solum uidentur esse turpia, quæ habent rationem peccati: sed de quibusdam homo uerecundatur quæ non sunt peccata, puta, si aliquis exerceat seruilia opera. ergo uidetur quod uerecundia non sit proprie de turpi actu.

¶ 3. Præ. Operationes uirtutum non sunt turpes, sed pulcherrimæ, ut dicitur in 1. Ethic. sed quandoque aliqui uerecundantur aliqua opera uirtutis facere, ut dicitur Luc. 9. Qui erubescit me, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet &c. ergo uerecundia non est de turpi actu.

¶ 4. Præ. Si uerecundia proprie esset de turpi actu, oporteret quod de magnis turpibus homo magis uerecundaretur: sed quandoque homo plus uerecundatur de his quæ sunt minus peccata, cum tamen de grauissimis quibusdam peccatis gloriatur, secundum illud Psal. 51. Quid gloriaris in malitia? ergo uerecundia non proprie est de turpi actu.

CONTRA est, quod Damasc. dicit in 2. lib. & Greg. Nyfenus, quod uerecundia est timor in turpi actu, uel in turpi perpetrato.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est cum de passione timoris ageretur, timor proprie est de malo arduo, quod scilicet difficile uitatur. Est autem duplex turpitudine. Vna quidem uitiosa, quæ scilicet consistit in deformitate actus uoluntarij: & hæc proprie loquendo, non habet rationem mali ardui. Quod enim in sola uoluntate consistit, non uidetur esse arduum, & eleuatum super hominis potestatem, & propter hoc non appre-

henditur sub ratione terribilis. Et propter hoc Philosophus dicit in 2. Rhet. quod horum malorum non est timor. Alia autem est turpitudine quasi peccata, quæ quidem consistit in uituperatione alicuius, sicut quædam claritas gloriæ consistit in honore alicuius. Et quia huiusmodi uituperium habet rationem mali ardui, sicut honor habet rationem boni ardui, uerecundia quæ est timor turpitudinis, primo & principaliter respicit uituperium, seu opprobrium. Et quia uituperium proprie debetur uirio, sicut honor uirtuti, ideo est ex consequenti uerecundia respicit turpitudinem uitiosam: unde sicut Phil. dicit in 2. Rhet. minus homo uerecundatur de defectibus, qd non ex eius culpa proueniunt. Respicit autem uerecundia culpam dupliciter. Vno modo, ut alijs desinat uitiosa agere propter timorem uituperij. Alio modo, ut homo in turpibus quæ agit, uitet conspectus publicos propter timorem uituperij, quorum primum, sicut Greg. Nyfenus, pertinet ad erubescerem, secundum ad uerecundiam. Vnde ipse dicit, qd qui uerecundatur, occultat se in his quæ agit: qui uero erubescit, timet incidere in ingloriationem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uerecundia respicit proprie ingloriationem sicut quod debetur culpæ, quæ est defectus uoluntarius. Vnde Phil. dicit in 2. Rhet. quod omnia illa homo magis uerecundatur, quorum ipse est causa. Opprobria autem quæ inferuntur alicui pro uirtutem, uirtuosus quidem contemnit, quia indigne sibi irrogantur: sicut de magnanimis Philosophus dicit in 4. Ethic. & de Apostolis dicit Act. quinto, quod ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Ex imperfectione autem uirtutis contingit quod aliquis uerecundetur de opprobrijs, quæ sibi inferuntur propter uirtutem: quia quanto est aliquis magis uirtuosus, tanto magis contemnit exteriora bona, uel mala. Vnde dicitur Ier. 17. Noli timere opprobrium hominum.

AD SECVDVM dicendum, qd sicut honor, ut supra habitus est, quamuis non debeat uere nisi soli uirtuti, respicit tamen quandam excellentiam: ita etiam uituperium, quamuis debeat proprie soli culpæ, respicit tamen ad minus sicut opinionem hominum, quemcumque defectum. Et ideo de paupertate, & ignobilitate, & seruitute, & alijs huiusmodi aliquis uerecundatur.

AD TERTIVM dicendum, qd de operibus uirtuosis, in se consideratis, non est uerecundia. Contingit tamen accidens quod aliquis de his uerecundetur, uel in quantum habentur ut uitiosa, sicut hominum opinionem, uel in quantum homo refugit in operibus uirtutis notam de præsumptione, aut etiam de simulatione.

AD QVARTVM dicendum, quod quadoque contingit aliqua grauiora peccata minus esse uerecundabilia uel quia minus habent de ratione turpitudinis, sicut peccata spiritualia quam carnalia, uel quia in quodam excessu temporalis boni se habent: sicut magis uerecundatur homo de timiditate, quam de audacia, & de furto quam de rapina, propter quandam speciem potestatis. Et simile est in alijs.

ARTICVLVS III.

Utrum homo magis uerecundetur a personis conuictis magis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod homo non magis uerecundetur a personis magis conuictis. Dicit enim in 2. Rhet. quod homines magis erubescunt ab illis, a quibus uolunt in admiratione

lib. 2. cap. 5. circa medietatem. tom. 6.

lib. 2. cap. 6. ante medietatem. tom. 6.

Nyfenus li. 4. de creat. hominis, c. 14.

lib. 2. cap. 6. aliquantulum ante medietatem. tom. 6.

lib. 4. c. 5. tom. 5.

q. 65. art. 3.

lib. 2. cap. 6. circa medietatem & post medietatem.

recedatur. Est tamen aliquis motus uerecundia: praeveniens rationem, sicut & ceterarum passionum.

Ad III. dicendum, quod uerecundia non est pars temperantiae quasi intrans essentiam eius, sed quasi dispositiue se habens ad ipsam. Vnde * Ambr. prof. dicit in lib. de offic. quod uerecundia iacet prima temperantiae fundamenta, inquantum scilicet natiu horrorem turpitudinis.

Super Questionem centesimamquarta- gsimamquinta-

QVAESTIO CXLV.

De honestate, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de honestate. Et circa quatuor.

¶ Primo, Quomodo honestum se habeat ad uirtutem.

¶ Secundo, Quomodo se habeat ad decorum.

¶ Tertio, Quomodo se habeat ad utile, & delectabile.

¶ Quarto, Vtrum honestas sit pars temperantiae.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum honestum sit idem uirtuti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod honestum non sit idem uirtuti. Dicit enim * Tullius in sua Rhetor. honestum esse quod propter se appetitur. uirtus autem non appetitur propter seipsam, sed propter felicitatem. dicit enim Philosophus in 1. Ethic. quod felicitas est praemium uirtutis & finis. ergo honestum non est idem uirtuti.

¶ 2. Praet. Secundum * Isidor. honestas dicitur quasi honoris status: sed multis alijs debetur honor quam uirtuti. nam uirtuti proprie debetur laus, ut dicitur in 1. Ethic. ergo honestas non est idem uirtuti.

¶ 3. Praet. Principale uirtutis consistit in interiori electione, ut Philosophus dicit in 8. Ethic.

honestas autem magis uidetur ad exteriorem conuersationem pertinere, secundum illud 1. ad Corint. 14. Omnia honeste, & secundum ordinem fiant in nobis. ergo honestas non est idem uirtuti.

¶ 4. Praet. Honestas uidetur consistere in exterioribus diuitijs, secundum illud Eccles. 11. Bona & mala uita & mors, paupertas & honestas, utraq; a Deo sunt: sed in exterioribus diuitijs non consistit uirtus. ergo honestas non est idem uirtuti.

SED CONTRA est illud, quod * Tullius dicit in 1. de offic. & in 2. rhetor. diuidens honestum in quatuor principales uirtutes, in quas etiam diuiditur uirtus. ergo honestum est idem uirtuti.

RESPON. Dicendum, quod sicut * Isidor. dicit, honestas dicitur quasi honoris status. unde ex hoc uidetur aliquid dici honestum, quod est honore di-

gnum. Honor autem, ut supra dictum est, excellētia debetur. Excellētia autem hominis maxime consideratur secundum uirtutem, quae est dispositio perfecti, ut dicitur in 7. * Physic. Et ideo honestum proprie loquendo, in idem refertur cum uirtute.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut * Philosophus dicit in 1. Ethic. eorum, quae propter se appetuntur, quaedam appetuntur solum propter se, & numquam propter aliud, sicut felicitas quae est ultimus finis: quaedam uero appetuntur & propter se, inquantum habent in seipsis aliquam rationem bonitatis, etiam si nihil aliud boni per ea nobis accideret, & tamen sunt appetibilia propter aliud, inquantum. scilicet perducunt nos in aliquod bonum perfectius: & hoc modo uirtutes sunt pp se appetendae.

Vnde Tullius dicit in 2. * rhetor. quod quiddam est quod sua uirtute nos allicit, & sua dignitate trahit, ut uirtus, ueritas, scientia: & hoc sufficit ad rationem honesti.

AD II. dicendum, quod eorum quae honorantur praeter uirtutem, aliquid est uirtute excellentius, scilicet Deus, & beatitudo: & huiusmodi non sunt nobis per experientiam nota, sicut uirtutes, secundum quas quotidie operamur: & ideo uirtus magis sibi uendicat nomen honesti. Alia uero quae sunt infra uirtutem, honorantur inquantum coadiuuant ad opera uirtutis, sicut nobilitas, potentia, & diuitiae. Vt enim Philosophus dicit in 4. * Eth. huiusmodi honorantur a quibusdam, sed solum ueritatem solus bonus est honorandus. Bonus autem est aliquis solum uirtutem: & ideo uirtuti quidem debetur laus secundum quod est appetibilis propter aliud: honor autem prout est appetibilis propter seipsam: & secundum hoc habet rationem honesti.

AD III. dicendum, quod sicut * dictum est, honestum importat debitum honoris. Honor autem est contestatio quaedam de excellētia alicuius, ut supra dictum est. Testimonium autem non profertur nisi de rebus notis. Interior autem electio non innotescit homini nisi per exteriores actus: & ideo exterior conuersatio habet rationem honesti secundum quod est demonstratiua interioris rectitudinis. Et propter hoc radicaliter honestas consistit in interiori electione, significatiue autem in exteriori conuersatione.

AD IIII. dicendum, quod quia secundum uulgarem opinionem excellētia diuitiarum facit hominem dignum honore, inde est quod quandoque nomen honestatis ad exteriorem prosperitatem transfertur.

ARTICVLVS II.

Vtrum honestum sit idem quod decorum.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vt quod honestum non sit idem quod decorum. Ratio. honestum est quod proprie appetitur: sed decorum magis respicit conspectum cui placet. ergo decorum non est idem quod honestum.

¶ 2. Praet. Decor quaedam claritatem requirit, quae pertinet ad rationem gloriae: honestum autem respicit honorem. Cui ergo honor, & gloria differant, ut supra dictum est, ut quod etiam honestum differat a decoro.

¶ 3. Praet. Honestum est idem uirtuti, ut supra dictum est: sed aliquis decor contrariatur uirtuti. unde dicitur Ezech. 16. Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo. ergo honestum non est idem decoro.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit 1. ad Corint. 12. Quae in honesta sunt nostra, abundantiorē honestatē habēt: honesta autē nostra nullius egent.

Secunda Secundae S. Thomae. V V 2 uocat

q. praece. 27. ad 2.

* lib. 7. text. 17. & 18. 10. mo 2. lib. 8. cap. 7. tom. 5.

lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante fuscum librum

lib. 4. cap. 7. ante modum tom. 5.

in cor. artic. 4.

q. 103. art. 1.

infr. artic. 4. cor.

q. 103. art. 1. ad 3.

* 27. praece.